

Elektrická práce a výkon v obvodu stejnosměrného proudu

Při přenesení náboje Q ve vnější části jednoduchého elektrického obvodu mezi svorkami zdroje o [svorkovém napětí](#) U vykonají [síly](#) elektrického [pole práci](#) $W = UQ$. Je-li proud v obvodu konstantní, platí $Q = It$ a lze tedy psát $W = UIt$. Má-li vnější část obvodu odpor R , platí $U = RI$ a tedy $W = RI^2t = \frac{U^2}{R}t$. Změny vnitřní [energie](#) vodičů způsobené průchodem proudu vedou ke zvýšení jejich [teploty](#) a k [tepelné výměně](#) mezi vodiči a okolím. Takto přenesená energie ([teplo](#)) Q_T se nazývá **Joulovo teplo**. Pokud nedochází zároveň k jiným přeměnám elektrické energie, je Joulovo teplo rovno [elektrické práci](#): $Q_T = UIt = RI^2t = \frac{U^2}{R}t$.

Elektrická energie se může v obvodu měnit na energii mechanickou (mixér, vrtačka, magnetofon, ...), tepelnou (kulma, toustovač, ...), světelnou, ...

[Výkon elektrického proudu](#) ve spotřebiči o odporu R vypočítáme ze vztahu $P = \frac{W}{t} = UI = RI^2 = \frac{U^2}{R}$.

Uvnitř zdroje vykonají neelektrostatické síly práci $W_z = U_e Q$. Takto získaná energie se ale z části přemění ve [vnitřní energii](#) zdroje, čili můžeme hovořit o [účinnosti](#) elektrického obvodu:

$\eta = \frac{W}{W_z} = \frac{UQ}{U_e Q} = \frac{U}{U_e}$. Můžeme ji také vyjádřit pomocí [Ohmova zákona](#) pro uzavřený obvod:

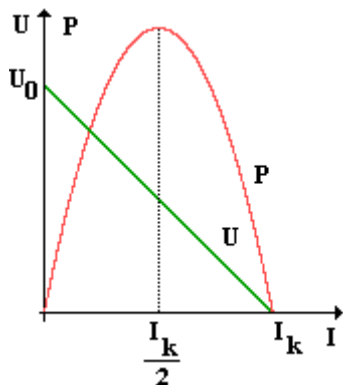
$\eta = \frac{RI}{(R + R_1)I} = \frac{R}{R + R_1}$. Účinnost je tedy tím větší, čím menší je [vnitřní odpor zdroje](#) v porovnání s odporem spotřebiče.

Pozor! Takto definovaná účinnost je účinnost obvodu resp. zdroje. Udává, jaká část [celkové energie](#) produkované [zdrojem napětí](#) se dostane do vnější části obvodu - tj. ke spotřebiči. Neříká nic o účinnosti přeměny energie v samotném spotřebiči!!!

Zmenšujeme-li odpor spotřebiče připojeného ke zdroji o [elektromotorickém napětí](#) U_e a vnitřním odporu R_1 , proud procházející obvodem se zvětšuje. Výkon ve spotřebiči je $P = UI = (U_e - R_1 I)I = U_e I - R_1 I^2$ a závisí na proudu kvadraticky - grafem závislosti výkonu na spotřebiči na procházejícím proudu je parabola (viz obr. 76). Z grafu je vidět, že maximálního výkonu dosáhneme, když $I = \frac{I_k}{2} = \frac{U_e}{2R_1}$. V tom případě lze psát $I = \frac{U_e}{R + R_1} = \frac{U_e}{2R_1}$ a tedy $R = R_1$. Maximální výkon

je $P_{\max} = RI^2 = R_1 \left(\frac{U_e}{2R_1} \right)^2$. Účinnost obvodu při maximálním výkonu je $\eta = \frac{R_1}{2R_1} = 50\%$. Jednoduché

elektrické zdroje (např. kapesní svítilna, automobil, ...) jsou navrženy tak, aby se dosáhlo rozumného kompromisu mezi maximální účinností a maximálním výkonem.

Obr. 76

© **Encyklopedie Fyziky** (<http://fyzika.jreichl.com>); **Jaroslav Reichl, Martin Všetíčka**

Licence <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> zakazuje úpravy a komerční distribuci.